

Andrei Svištš
Advokaadibüroo RASK
menetlus@rask.ee

Teie 15.05.2025
Meie 30.05.2025 nr 12.2-1/2313-3

Väärteomenetluse alustamata jätmine

Austatud vandeadvokaadid Svištš ja Kõiv

Advokaadibüroo RASK kliendiks oleva ettevõtja esindajatena esitasite Rahandusministeeriumile ning Majandus- ja Korruptsioonikuritegude ringkonnaprokuratuurile taotlusena pealkirjastatud pöördumise järelevalve ja asjakohasel juhul süüteomenetluse alustamiseks seoses kontsessioonilepingu sõlmimise menetluse "Korraldatud jäätmevedu Tartus 2021", viitenumber 224521, (edaspidi ka: riigihange) tulemusena Tartu Linnavalitsuse kaudu Tartu linna (edaspidi ka: hankija) ja Eesti Keskkonnateenused AS-i, registrikood 10277820, (edaspidi ka: jäätmevedaja) vahel veopiirkondades 1-4 sõlmitud kontsessioonilepingute (edaspidi ka: hankeleping) väidetava õigusvastase muutmisega.

Väidetavalt on jäätmevedaja põhjendamatuult tõstnud jäätmete tühjendamise teenustasu korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmevaldajate jaoks. Pöördumises ei ole seatud kahtluse alla asjaolu, et Aardlapalu jäätmekäitluskeskuses on jäätmete vastuvõtutasu tõusnud, kuid leiate, et jäätmete vastuvõtutasu suurenemisest tingitult jäätmete tühjendamise teenustasu muutmisel on hankelepingu(te) toodud hinnavalemit valesti rakendatud. Leiate, et hankelepingu(te) p-s 8.3 ette nähtud hinnamuutuse regulatsiooni tuleb kohaldada koostoimes p-ga 4.9.3 selliselt, et teenustasu (tühjendustasu) arvutatakse algse valemi alusel tervikuna ümber (uuesti), võttes arvesse muutunud vastuvõtutasu jäätmekäitluskeskuses ja akuutset mahukaalu koefitsienti. Seasemel, et piirduda muudatuse-eelselt kehtinud tühjendustasu muutmisega sellele p-s 4.9.3 sisalduva käitlustasu hinnavalemi ($k*m*L$) alusel leitud käitlustasu muudatuse väärtuse (nn hinnalisa) liitmise teel. Olukorras, kus Aardlapalu jäätmekäitluskeskuses on jäätmete vastuvõtutasu küll suurenenud, kuid samas on mahukaalu koefitsient vähenenud, järeldate, et hankelepingu(te) järgi pidi jäätmemahuti tühjendustasu jäätmevaldajate jaoks hoopiski vähenema, mitte suurenema. Pöördumises hankelepingu(te) tingimustele omistatud subjektiivsest tõlgendusest lähtudes järeldate, et võttes mahukaalu koefitsiendi (k) muutust arvesse üksnes p-s 4.9.3 toodud käitlustasu hinnavalemis ($k*m*L$) sisalduva jäätmete vastuvõtutasu (L) hinnatõusust tingitud käitlustasu hinna vahe ulatuses on mahukaalu koefitsiendi muutuse mõju kogu tühjendustasule lubamatult vähendatud. Riigihankes pakkumuste võrdlemise ja hindamise aluseks olnud ühikuhinna (jäätmevedaja pakkumuses toodud konkreetsele jäätmeliigile vastava kogumistasu) muutmisele ei ole pöördumises osutatud.

Kokkuvõtvalt olete pöördumises asunud seisukohale, et eelnimetatuga on sõlmitud hankelepinguid muudetud ja muutmine ei ole toimunud kooskõlas riigihangete seaduse (edaspidi: RHS) §-ga 123. Kirjeldatud tegu vastab Teie hinnangul RHS §-s 213 sätestatud väärteokoosseisule, mille kohaselt on RHS-is sätestatud nõudeid rikkudes toimunud hankelepingu muutmine karistatav väärteona.

30.05.2025 kirjaga nr 12.2-1/2313-2 teavitasime Teid järelevalvemenetluse alustamata jätmisest. Järelevalvemenetluse alustamata jätmise teates märkisime ühtlasi, et järelevalveteates sisalduva vääртеoettehte (RHS § 213) osas käsitleme Teie pöördumist vääртеoeteatena ning vastame sellele eraldi dokumendiga vääртеomenetluse seadustiku (edaspidi: VTMS) § 59 lg-s 2 sätestatud korras.

Karistusseadustiku (edaspidi ka: KarS) § 3 lg 5 kohaselt, kui isik paneb toime teo, mis vastab vääртеo- ja kuriteokoosseisule, karistatakse isikut üksnes kuriteo eest. Kui kuriteo eest karistust ei mõisteta, võib isikut karistada vääртеo eest. Vastavalt (VTMS) § 29 lg 1 p-le 4 vääртеomenetlust ei alustata ja alustatud menetlus tuleb lõpetada, kui teos on kuriteo tunnused. 28.05.2025 teavitas Majandus- ja Korruptsioonikuritegude ringkonnaprokuratuur Rahandusministeeriumi kriminaalmenetluse alustamata jätmisest (vt 26.05.2025 nr RP-6-4/25/310-1 teatis kriminaalmenetluse nr 25770000055 alustamata jätmise kohta). Seega puudub käesolevas asjas VTMS § 29 lg 1 p-s 4 nimetatud menetlustakistus ning Rahandusministeerium saab vääртеoteadet lahendada.

VTMS § 59 lg 1 järgi on vääртеoteade teade, milles kirjeldatakse sündmust, fakti või tegevust, milles võivad esineda vääртеotunnused. VTMS § 59 lg 2 kohaselt, kui vääртеo toimepanemise kohta on esitatud vääртеoteade, on kohtuväline menetleja kohustatud vääртеoteate kättesaamisest arvates 15 päeva jooksul alustama vääртеomenetluse või otsustama vääртеomenetluse alustamata jätmise ning teatama vääртеomenetluse alustamata jätmisest vääртеoteate esitajale. VTMS § 2 sätestab, et kui vääртеomenetluse seadustikus ei ole sätestatud teisiti, kohaldatakse vääртеomenetluses kriminaalmenetluse sätteid, arvestades vääртеomenetluse erisusi.

Riigikohtu kriminaalkolleegium on märkinud, et lähtudes subsidiaarselt (VTMS § 2) kriminaalmenetluse seadustiku (edaspidi: KrMS) § 193 lg-s 1 sätestatud, peavad ka vääртеomenetluse alustamiseks esinema üheaegselt ajend ja alus ning puuduma menetlust välistavad asjaolud. Vääртеomenetluse ajend on vääртеole viitav teave. Vääртеomenetluse alus on aga vääртеotunnuste sedastamine vääртеoteates või muus vääртеomenetluse ajendis. Seega ei saa vääртеomenetlust, nagu ka kriminaalmenetlust, alustada pelgalt süüteotunnuste otsimiseks. Kohtuväline menetleja saab vääртеomenetlust alustada üksnes siis, kui esineb küllaldaselt andmeid, mis viitavad sellele, et vääртеgu on toime pandud (vt RKKKo 18.04.2005, nr 3-1-1-19-05, p 7.1; 03.04.2006, nr 3-1-1-2-06, p 6). Mitte igasugune kahtlus ei saa anda alust isiku suhtes vääртеomenetluse alustamiseks, vaid selline süüteo kahtlus peab olema piisavalt põhjendatud ja tuginema menetleja käsutuses (menetluse alustamise otsustamise hetkel) olevale teabele (vt RKKKo 07.04.2014, nr 3-1-1-22-14, p 7.3). Seejuures süütuse presumptsioonist (PS § 22, KrMS § 7) tulenevalt tuleks kõik kõrvaldamata kahtlused tõlgendada menetlusala isiku kasuks.

Rahandusministeerium, olles tutvunud vääртеoteates toodud faktiväidetega, leiab, et esitatud vääртеoteatest ega selle lisadest ei nähtu asjaolusid, mis oleksid küllaldaselt vääртеo kõigi koosseisupäraste tunnuste sedastamiseks vääртеomenetluse ajendis ja kohtuvälisel menetlejal põhjendatud süüteo kahtluse tekkimiseks. Selgitame vääртеomenetluse alustamata jätmist alljärgnevalt.

RHS § 213 lg 1 sätestab, et käesolevas seaduses sätestatud nõudeid rikkudes hankelepingu või raamlepingu muutmise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut. RHS § 213 lg 2 järgi sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik (so eraõiguslikust juriidilisest isikust hankija, vt RHS § 5 lg 2 p-d 1-3 ja KarS § 14 lg 4 ning RHS § 5 lg 1 ja § 123, mille adressaatideks on hankijad), – karistatakse rahatrahviga kuni 32 000 eurot. RHS § 213 on karistus- ehk sekundaarnorm, mille eesmärgiks on tagada RHS §-s 123 sätestatud käitumis- ehk primaarnormi täitmist. RHS § 213 on koosseisutüübilt siseviiteline tagajärjedelikt, mille objektiivsed tunnused seisnevad hanke- või raamlepingu muutmises selliselt, et on rikutud hankelepingu muutmise lubatavusele RHS §-s 123 ette nähtud nõudeid. Hankija kohustus lähtuda hanke- või raamlepingu muutmisel RHS §-s 123 sätestatud on käsitatav keeluna muuta lepingut RHS §-s 123 nimetatud alusel. Õiguslik keelunorm ei pea alati olema sõnastatud keeluna. Seaduses sätestatud kohustav norm suunab käituma normis näidatud viisil ning keelab samas käituda mis tahes muul moel.

Seega on tegemist keeluga muuta riigihanke menetluse teel sõlmitud lepinguid mis tahes muul alusel, kui on ette nähtud RHS §-s 123 (vt RHS § 213 komm-d 2-4 ja 6 – M. A. Simovart, M. Parind (koost). Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2019).

Seejuures ei ole seadusandja aga pidanud vajalikuks sanktsioneerida vääртеona hankelepingu õigusvastasele muutmisele suunatud tegevust, mis ei ole õigushüve kahjustamist reaalselt kaasa toonud. Asjaolust, et RHS § 213 on tagajärjedelik, tuleneb muu hulgas tõdemus, et kui hanke- või raamlepingu muutmisele suunatud toimingud on õiguslikult defektsed, nt kui vastav hankija tahteavaldus osutub vormilise või sisulise puuduse tõttu tühiseks, so õiguslikult algusest peale *ex tunc* kehtetuks, siis puudub ka RHS §-s 213 ette nähtud koosseisupärane tagajärg.

Materiaalne süütegu on lõpule viidud alles siis, kui on saabunud koosseisupärane tagajärg (vt KarS § 12 komm 10.1 – J. Sootak, P. Pikamäe (koost). Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 4., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Juura 2015). Seega järeldub asjaolust, et RHS § 213 on koosseisutüübilt materiaalne ehk tagajärjedelik, et vääртеgu saab olla toime pandud alles siis, kui hanke- või raamlepingut on õiguslikult kehtivalt muudetud. Vääртеokatse üldjuhul, erikoosseisu puudumisel, karistatav ei ole (vt KarS § 25¹). Kui hankelepingu muutmist ei ole õiguslikult kehtivalt toimunud (nt vastav tahteavaldus on vormilistel või sisulistel põhjustel tühine, samuti kui lepingu muutmisele suunatud toimingud ei ole mõnel muul põhjusel toonud kaasa kehtivat lepingumuudatust), siis sellisel tehingul ei ole algusest peale õiguslikke tagajärgi (TsÜS § 84 lg 1, vt *mutatis mutandis* RKHKo 05.11.2018, nr 3-17-1410, p 19.2) ning vääртеovastutust ei kaasne.

Iseenesest on vääртеoteate esitaja õigesti leidnud, et RHS 4. ptk-is sätestatud menetluse tulemusena sõlmitud korraldatud jääтmeveo kui nn tavateenuste kontsessioonilepingu (CPV kood 90512000-9 "Jääтmeveoteenused") muutmist on vastavalt RHS § 141 lg-le 7 allutatud RHS §-s 123 toodud regulatsioonile, st hankija vabadust lepingu muutmises kokkuleppimisel, so lepingu muutmiseks vajaliku tahteavalduse tegemisel, on kitsendatud RHS §-s 123 toodud eeldustega. Ent praegusel juhul ei nähtu vääртеoteatest ning sellele lisatud materjalidest, samuti riigihangete registrist ja teistest Rahandusministeeriumile teadaolevatest allikatest, et hankija oleks sõlmitud hankelepinguid muutnud või isegi, kui muutmist jaatada, et muudatused oleksid vastuolus RHS § 123 lg 1 p-s 2 sätestatuga.

Vääртеoteatele lisatud hankija 09.01.2025 vastuskirjast nr 8-13.2/00283 teate esitaja teabenõudele selgub, et hankija ja jääтmevedaja ei ole hankelepingu(te) muutmises kokku leppinud. Hankija selgitas, et korraldatud jääтmeveo kontsessioonilepingu tingimustest tulenevalt muutuvad korraldatud jääтmeveo tühјendustasud jääтmevaldajate jaoks, ilma jääтmevedaja taotluseta, so automaatselt ilma poolte vahelise kokkuleppeta, kui muutuvad jääтmete käitlustasud, so jääтmete vastuvõtuhinnad Aardlapalu jääтmekäitluskeskuses.

Hankelepingu(te) p 8.1 kohaselt võib lepingu tingimusi muuta ja täiendada üksnes poolte kirjalikul kokkuleppel ja kooskõlas õigusaktidega ning hanke alusdokumentides sätestatuga. Lepingu(te) p-s 5.7 on ette nähtud jääтmevedajale õigus taotleda teenustasude muutmist riigipoolse käibemaksu, kütuseaktsiisi, tulumaksu või sotsiaalmaksu määra muutmise vm teenuse hinda mõjutava riikliku maksu muutmise korral, mida ei olnud võimalik pakkumuse esitamise momendil ette näha. Lisaks sätestab hankelepingu(te) p 5.8, et alates kolmandast aastast on jääтmevedajal õigus taotleda teenuse hinna muutmist tarbijahinnaindeksi muutuse võrra üks kord aastas.

Riigihankes välјendasid pakkujad oma pakkumuse maksumused jääтmete kogumistasu ühikuhinna põhiselt, mille muutmist ei ole vääртеoteates hankijale ette heidetud. Rahandusministeeriumile teadaolevalt ei ole riigihanke alusdokumentides ega sõlmitud hankelepingutes ette nähtud, et hankija kooskõlastaks või kinnitaks jääтmevedajate jaoks siduvalt jääтmemahutite tühјendustasude rahalised määrad (hinnakirja) või nende muudatused.

Jäätmeseaduse (edaspidi: JäätS) § 66 lg 4 alusel kehtestatakse korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmeliigid, veopiirkonnad, vedamise sagedus ja aeg ning jäätmeveo teenustasu suuruse määramise kord valla- või linnavolikogu määrusega. Tartu Linnavolikogu 28.06.2018 määruse nr 29 [RT IV, 21.09.2023, 15] § 10 lg 1 sätestab, et korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmete jäätmeveo teenustasu suurus selgitatakse välja riigihanke korras. Nagu eelnevalt märkisime, siis riigihankes väljendasid pakkujad oma pakkumuse maksumuse ühikuhinna, so jäätmeliigile vastava kogumistasu, põhiselt. Ühikuhindu ei ole muudetud, sh hankelepingu(te) p-de 5.7-5.8 alusel. Korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmete jäätmeveo teenustasu (tühjendustasu) jäätmevaldajate jaoks arvutatakse välja matemaatilise tehete riigihanke tulemusena sõlmitud hankelepingu(te)s sisalduva hinnavalemi alusel. Seda, et (kirjalikult sõlmitud) hankelepingu(te)s sisalduvat hinnavalemit oleks kunagi muudetud, ei ole väärteteates väidetud.

Kohaliku omavalitsuse üksuse elanikele üldhuviteenuste osutamisel, nt korraldatud jäätmeveo puhul, tekib kolmiksuhe, mille osalised on kohaliku omavalitsuse üksus e hankija, ettevõtjast teenuse osutaja e jäätmevedaja ja tarbija e jäätmevaldaja (vt RKKHo 18.04.2024, nr 3-20-1313, p 19). Riigikohus on korraldatud jäätmeveo olemust selgitades sedastanud, et JäätS § 66 lg 1 alusel korraldatud jäätmeveo puhul kujuneb jäätmeveo teenustasu suurus jäätmevedaja leidmiseks korraldatud riigihanke tulemusel. Jäätmevaldaja on sellisel juhul jäätmevedaja kliendiks ning maksab tasu jäätmeveo teenuse eest jäätmevedajale (vt RKPJKo 30.10.2018, nr 5-18-2, p 34). JäätS § 66 lg 1 alusel korraldatud jäätmeveo korral ei ole kohaliku omavalitsuse (KOV) üksus jäätmeveoteenuse vahendaja, vaid KOV korraldab konkursi, leidmaks jäätmeveoteenuse osutaja, kellega jäätmetekitaja on seejärel kohustatud sõlmima lepingu. Kuna jäätmetekitaja (jäätmevaldaja) sõlmib otse riigihanke võitnud jäätmevedajaga lepingu, ei kehtesta omavalitsusüksus jäätmetekitajale ka jäätmekäitluse eest teenustasu hinda. Teenustasu suuruse määrab sellisel juhul konkurents JäätS § 66 lg 1 alusel korraldatud jäätmevedajate vahelise riigihanke käigus (vt RKPJKo 06.01.2015, nr 3-4-1-34-14, p 35). Seejuures sisaldab jäätmevaldaja poolt vedajale tasutav tühjendustasu (teenustasu) lisaks jäätmevedaja tasule jäätmete kogumise ja veo eest ka vedajale üle antud jäätmete edasise käitlemisega seotud kuludid jäätmekäitluskohas. Sisuliselt vahendab jäätmevedaja jäätmete töötlemise tasu jäätmevaldajalt jäätmete töötlejale (vt RKKHo 15.01.2015, nr 3-3-1-68-14, p 18). Lisaks on Riigikohtu tsiviilkolleegium leidnud, et jäätmevedaja poolt jäätmevaldajalt tasu nõudmise aluseks on ennekõike vedaja ja jäätmetekitaja vahel sõlmitud (võlaõiguslik) leping. Kui jäätmevaldaja ei ole sõlminud jäätmevedajaga lepingut jäätmete veoks, ei saa talle kehtida jäätmevedaja lepinguline hinnakiri. Vedaja ei saa seadusjärgse võlasuhte raames nõuda jäätmevaldajalt tasu või muu hüvitise maksmist, mida ei ole seaduse või delegatsiooninormi raames kohaliku omavalitsuse õigusaktiga selgelt ette nähtud ning isikul, kellelt nõutakse tasu väidetava teenuse eest, on võimalus selle tasu nõudmise aluse ja suuruse üle vaielda, mh tsiviilkohtumenetluses isikult tasu nõudmise vaidluses (vt RKTko 25.09.2013, nr 3-2-1-80-13, p-d 57-58).

Hankelepingu(te) p 4.9 ("Arvete esitamine jäätmevaldajatele") alapunkt 4.9.2 sätestab, et teenustasu arvestamise aluseks on jäätmevedaja pakkumuses toodud hinnad jäätmeliikide ning jäätmemahutite tüüpide kaupa, ja alapunktis 4.9.3 on sätestatud konkreetse kogumismahuti osas (algse) teenustasu (tühjenduse hinna) leidmise valem, mida jäätmevedaja peab jäätmevaldajatega lepingute sõlmimisel ja neile arvete esitamisel järgima. Hankelepingu(te) p-s 8.3 sisalduva tingimuse kohaselt, kui muutuvad jäätmete vastuvõtutasud Aardlapalu jäätmekäitluskeskuses, siis muutuvad ka korraldatud jäätmeveo teenustasud (jäätmevaldajatele). Seejuures "teenustasude muutmisel lähtutakse lepingu p 4.9.3 toodud valemist".

Seega on hankelepingu(te)s ette nähtud, et jäätmete vastuvõtutasude muutumine (suurenemine) Aardlapalu jäätmekäitluskeskuses tingib jäätmevaldajalt võetava korraldatud jäätmeveo teenustasu ehk tühjendustasu muutumise (suurenemise). Seejuures teenustasude muutmisel (suurendamisel) küll lähtutakse p-s 4.9.3 toodud valemist, kuid ei ole öeldud, et teenustasu arvutatakse uuesti tervikuna ümber p 4.9.3 alusel. Samuti ei ole hankelepingu(te)s ette nähtud, et mahukaalu koefitsiendi (jäätmete mahu ja kaalu suhte t/m³) vähenemise korral, kui jäätmete vastuvõtuhind Aardlapalu jäätmekäitluskeskuses ei vähene, tuleks vastavalt vähendada eelnevalt kehtestatud tühjendustasu.

Enamgi veel, hankelepingu(te) tingimustest ei tulene, et mahukaalu koefitsiendi muutus eraldivõetuna looks aluse tühjendustasude muutmiseks (suurendamiseks või vähendamiseks). Mahukaalu koefitsiendi ajakohastatud väärtus omandab tähenduse üksnes siis, kui on muutunud jäätmete vastuvõtutasu Aardlapalu jäätmekäitluskeskuses.

Mööname, et lepingu(te)s ei ole sõnaselgelt lahti kirjutatud ega näitlikustatud, kuidas teenustasude muutmisel algse teenustasu valemist lähtumine toimub. Siiski ei võimalda hankelepingu(te) tekst Rahandusministeeriumil üheselt järeldada, et p 8.3 ei saa sisustada selliselt, et mahukaalu koefitsiendi (k) muutust arvestatakse sedavõrd, kuivõrd on muutunud jäätmete vastuvõtutasu Aardlapalu jäätmekäitluskeskuses – st ainult p-s 4.9.3 toodud käitlustasu hinnavalemis ($k \cdot m \cdot L$) sisalduva jäätmete vastuvõtutasu (L) hinnatõusust tingitud käitlustasu hinna vahe ulatuses (nö hinnalisana).

Hankelepingu(te)s ei ole ette nähtud, et hankija kinnitaks või kehtestaks riigihanke alustingimustes sisalduva hinnavalemi põhjal arvutatavad tühjendustasud. Hankelepingutes on ette nähtud jäätmeveo teenustasu suuruse määramise kord ehk meetodika, mille muutmist ei ole vääртеoteates hankijale ette heidetud (lepingu p-d 8.3 ja 4.9.3 kehtivad alguses sõnastuses muutumatu kujul). Vääртеoteates sisalduv etteheide seondub sellega, kuidas on jäätmevedaja (suhtes jäätmevaldajatega) kõnelaust meetodikat rakendanud. Seega taandub vääртеotteheide sellele, kuidas oleks õige sõlmitud hankelepingutes muutumatu püsitud lepingutingimusi tõlgendada.

RHS § 8 lg 2 kolmanda lause kohaselt kohaldatakse hankelepingule, sh kontsessioonilepingule (§ 8 lg 1), võlaõigusseaduses (VÕS) sätestatud. VÕS § 29 lg 1 esimesest lausest johtuvalt tuleb lepingu tõlgendamisel lähtuda esmalt lepingupoolte ühisest tegelikust tahtest ning alles siis, kui poolte ühist tegelikku taht ei saa kindlaks teha, aktualiseerub objektiivne tõlgendusmeetod (VÕS § 29 lg-d 4-5) (vt RKTko 27.12.2024, nr 2-22-2316, p 11.2; hankelepingu tõlgendamise kohta vt ka RKTko 12.11.2014, nr 3-2-1-102-14, p-d 18-19). Rahandusministeeriumile teadaolevalt ei ole hankija ja jäätmevedaja vahel hankelepingu(te) p 8.3 ja p 4.9.3 sisustamisel vaidlusi tekkinud. Kui pooled on lepingu(te)st ühtemoodi aru saanud, siis ei saanud nad ka vahetada teineteisega tahteavaldusi eesmärgiga kutsuda esile muutusi algselt sõlmitud lepingu(te) tingimustes. Ent ka siis, kui hankelepingu(te) kui tüüptingimustega lepingu(te) tõlgendamisel tuleks lähtuda VÕS § 39 lg-st 1, st nii, nagu riigihankes osalev mõistlik ettevõtja pidi tingimust samadel asjaoludel mõistma, puudub piisav ning küllaldane alus hankelepingu(te) õigusvastase muutmise jaatamiseks.

Võimalik hankelepingu(te) ebakohane täitmine jäätmevedaja poolt, nagu ka hüpoteetiline hankija eksimus või hooletus lepingu(te) kohase täitmise üle järelevalve teostamisel, ei pruugi olla piisavad jaatamiseks hankelepingu(te) muutmist olukorras, kus poolte vastastikused tahteavaldused ei ole selgelt tuvastatavad. Kuna RHS § 213 lg 1 on koosseisutüübilt materiaalne e tagajärjedelik, siis vääртеgu saab olla toime pandud alles siis, kui hankelepingut on õiguslikult kehtivalt muudetud. Hankelepingu, nagu iga muu võlaõigusliku lepingu, muutmiseks on üldjuhul vajalik vastav poolte kokkulepe (VÕS § 13 lg 1). Eesti kohtupraktikas on leitud, et RHS § 8 lg-s 7 sätestatud vorminõuet, nagu ka hankelepingus endas kokkulepitud (rangemat) vorminõuet, rikkudes sõlmitud hankelepingu muudatus on TsÜS § 83 lg 1 või lg 2 järgi tühine (vt HMKo 2-19-10964/34, p 29 jj; TlnRnKo 2-19-10964/46, p-d 7-9). Kuigi Euroopa Kohus on asunud seisukohale, et poolte kavatsus muuta hankelepingut (õigusvastaselt) ei pea tingimatult väljenduma kirjalikus kokkuleppes (vt EKo C-441/22: *Obshtina Razgrad*, p 64), ei tähenda see, et hankelepingu(te) muutmist võiks jaatada olukorras, kus lepingupooled muudatuste tegemises kokkuleppimist eitavad ning neid väiteid ümberlukkavad objektiivsed tõendid, mis kinnitaksid vastava muutmise kokkuleppe olemasolu või vähemalt viitaksid muutmiskokkuleppe olemasolu tõenäosusele, puuduvad. Hankelepingut ei saa pidada muudetuks üksnes läbi järelduste tegemise sellest, kuidas hankelepingut on täidetud. Hankelepingu muutmist ei saa järeldada lepingu täitja poolsest lepingu rikkumisest ega ka hankija poolt RHS-ist tulenevate kohustuste rikkumisest, vaid hankelepingu muutmise eeldab igal juhul mõlema poole tahteavaldust. RHS § 8 lg-st 2, VÕS § 13 lg-st 1 ja TsÜS §-st 68 tulenevalt saab hankelepingut muuta ainult kokkuleppeliselt (vt TlnRnKo 04.05.2023, nr 3-21-1711, p-d 14-17).

Olukorras, kus hankelepingu(te) p-d 8.3 ja 4.9.3 kehtivad algses sõnastuses muutumatul kujul edasi, kuid vääртеoteate esitaja arvates on jäätmevedaja arvete esitamisel jäätmevaldajatele neid lepingusätteid väärtalt sisustanud, ei ole võrdsustatav hankelingu(te) õigusvastase muutmisega. Seda muu hulgas põhjusel, et lepingu(te) võimalik väärtõlgendus nende täitja poolt ei saa tuua kaasa õiguslikke tagajärgi – jäätmevaldajad ei pruugi olla kohustatud põhjendamatus ulatuses arveid tasuma ning neil võib olla õigus nõuda alusetult tasuta tagastamist (nt VÕS 52. ptk ette nähtud alusetu rikastumise sätete alusel). Nimetatut ei välista ka see, kui hankija peaks nõustuma jäätmevedaja poolse tõlgendusega, mis osutub vastuolus olevaks kehtiva kontsessioonilepinguga (mis omakorda on aluseks jäätmeveolepingute sõlmimisele ja tasu nõudmisele jäätmevaldajalt).

Lisaks eeltoodule juhime vääртеoteate esitaja tähelepanu asjaolule, et segaolmejäätmete tühjendus-tasu võib lisaks p-des 4.9.3 ja 8.3 reguleeritule olla mõjutatud ka hankelepingu(te) p-st 4.9.5 tulenevalt. Viimase kohaselt peab biojäätmete kogumismahutite tühjendamise hind olema kogu teenuse osutamise perioodil vähemalt 50% soodsam kui on segaolmejäätmete mahuti tühjendamise hind – kui lepingu(te) täitmise käigus esinevad asjaolud, mis viiksid biojäätmete hinna kõrgemaks kui on pool segaolmejäätmete hinnast, korrigeeritakse segaolmejäätmete hinda (korrigeerimise meetodika ei ole lepingutekstis eraldi lahti kirjutatud, aga näitlikustatud selgituse esitas hankija riigihankes alusdokumentide kohta riigihangete registris selgituspäringule vastamisel, vt RH 224521 teabevahetus ID 556051).

Kokkuvõtvalt nendime, et vääртеoteate menetlemisel kohtuvälisele menetlejale teatavaks saanud asjaolude kogum ei anna alust põhjendatud süüteo kahtluseks. Kui vääртеo toimepanemise kohta puudub küllaldaselt andmeid, siis puudub süüteomenetluse alus ja vääртеomenetlust ei alustata. Vääртеomenetluse alustamine ei saa põhineda oletustel, vaid ainult selgetel vääртеo tunnustel. Vääртеomenetluse ajendis vääртеo tunnuste sedastamine on menetluse alustamise primaarseks eelduseks. Vääртеomenetlust kui menetlussubjekti põhiõigusi riivavat ja menetlusalust isikut karistusahvardusel paratamatult stigmatiseerivat süüteomenetlust ei saa alustada ning toimetada pelgalt süüteotunnuste otsimiseks, so selleks, et hakata alles välja selgitama, kas antud teos üldse on karistatava teo tunnused või mitte. Kõigi vääртеokoosseisu järgi nõutavate tunnuste olemasolu peab olema kohtuvälisele menetlejale selge juba vääртеomenetluse alustamise otsustamise ajahetkel.

Lähtudes eeltoodust ning tuginedes VTMS § 29 lg 1 p-s 1 ja § 59 lg-s 2 sätestatule, teatame, et Rahandusministeerium ei alusta 15.05.2025 esitatud vääртеoteate ajendil vääртеomenetlust.

Täiendavalt juhime teate esitaja tähelepanu sellele, et kuigi vääртеoteate võib esitada igaüks, ei ole vääртеomenetlus tõhusaim vahend teate esitaja õiguste ja huvide kaitseks. Isegi, kui vääртеo toimepanemine peaks leidma tuvastamist ning menetlusalust isikut karistatakse, ei saa kohtuvälise menetleja taastada ega ennistada vääртеoteate esitaja õigusi. Kui teate esitaja leiab jätkuvalt, et hankija on sõlmitud lepinguid õigusvastaselt muutnud, siis võib muudatus olla käsitletav õigusvastase otselepinguna, mille tühisuse tuvastamiseks võib teate esitajal olla võimalik pöörduda vaidlustusega riigihangete vaidlustuskomisjoni (vt RHS § 141 lg 7, § 121 lg 1 p 1, lg 4, § 185 lg 1, lg 4 p 3, § 189 lg 8, § 197 lg 3 p 1; vt ka EKo C-454/06: *Pressetext*, p 34; RKHko 30.05.2022, nr 3-20-1150, p 38; TlnRko 24.04.2017, nr 3-17-159, p 15).

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Mihhail Antonov

jurist riigi osaluspoliitika ja riigihangete osakond

Lisa(d):
Kohtuvälise menetleja ametniku tunnistus

Lisaaddressaadid:
Majandus- ja Korruptsioonikuritegude ringkonnaprokuratuur

Mihhail Antonov 58851448
Mihhail.Antonov@fin.ee